

14. Kristovo evanjelium ako základ pre zdravé rodinné vzťahy

written by doc. Štefan Paločko | 9. decembra 2020

[doc. ThDr. Štefan Paločko, PhD.](#)

Súhrn: Kríza manželstva a rodiny prirodzene vyvoláva pokusy nejako pomôcť tejto ustanovizni, aby mohla správne fungovať. Možno sledovať činnosť rôznych poradenstiev, ktoré fungujú na zásadách psychológie a do určitej miery skutočne manželstvám pomáhajú. Je však veľkým nebezpečenstvom, keď pastoračné aktivity Cirkvi v rámci pomoci manželstvám a rodinám sa len kopírujú tieto sekulárne psychologické postupy ignorujúc ich obmedzené možnosti a neponúkajú to, čo je Cirkvi vlastné: Kristovo spasiteľné dielo, ktoré je základom usporiadaného a spokojného života a to aj v manželskom povolaní. Tento článok upozorňuje na tieto nebezpečenstvá a poukazuje na

riešenie týchto pastoračných nedostatkov.

Kľúčové slová: Manželstvo. Medzil'udské vzťahy. Láska. Manželské poradenstvo. Pastorácia rodín.

V súčasnej dobe sa často hovorí o kríze manželstva, pričom sa zväčša má na mysli vysoká rozvodovosť. Faktom však je, že kríza sa neprejavuje len samotným rozpadom manželstva, **ale aj nedostatkom lásky v manželstvách, ktoré dokážu pretrvať hoci aj celý život.** Ak pojem krízy manželstva rozšírime do takýchto rozmerov, môžeme skonštatovať, že tento problém sa netýka len súčasnej doby, ale prakticky celých dejín ľudstva.

Z rozšírením rozvodov zároveň možno sledovať aj vznik rôznych **manželských poradní**, ktoré si kladú za cieľ udržať manželstvo a uchrániť ho pred rozvodom, dokým je to možné. Na jednej strane treba priznať, že psychológia je rýchle rozvíjajúca sa veda a prináša mnohé užitočné zistenia o správaní sa človeka, o jeho motiváciách i duševných schopnostiach, ktoré iste môžu byť nápomocné pri riešení manželských problémov. Na druhej strane samotná psychológia priznáva svoje limity a tvrdí, že v určitých prípadoch je lepšie, keď sa manželstvo rozpadne a človek hľadá naplnenie v novom manželskom zväzku.[\[1\]](#)

Kríza manželstva a nárast rozvodov prirodzene trápi aj katolícku Cirkev, keďže podľa jej učenia je manželstvo nerozlučiteľné.[\[2\]](#) **Z toho dôvodu sa môžeme stretnúť s rôznymi pastoračnými aktivitami ako sú manželské nauky pred prijatím sviatosti manželstva, duchovné cvičenia pre snúbencov a manželov, farská katechéza zameraná na manželstvo, alebo rôzne pastoračno-poradenské aktivity.**

Už pred uzavretím manželstva sa zvykne klásť veľký dôraz na to, aby sa ľudia, ktorí chcú vstúpiť do manželstva, dostatočne dobre poznali. Iste je potrebné spoznať, aký pohľad na život má budúci manželský partner a na akom princípe stoja jeho

životné hodnoty. Treba však povedať, že dôraz na dôkladnosť predmanželského spoznávania sa býva často prehnaný vzhľadom na efekt, ktorý je schopný priniesť v manželstve. I samotná oficiálna príručka Katolíckej cirkvi na Slovensku pre kurzy prípravy na manželstvo radí do najmenších podrobností, v ktorých oblastiach sa majú snúbenci poznať, ak chcú, aby ich manželstvo bolo úspešné. [\[3\]](#) Tu sa zdá, že už je len krok k potvrdeniu myšlienky, podľa ktorej ak chcú dvaja ľudia žiť úspešne v manželstve, potrebujú sa dôkladne poznať až do takej miery, že si musia pred manželstvom vyskúšať aj intímny život v spoločnej domácnosti. Toto predimenzovanie potreby poznania sa pred manželstvom vyplýva z falošného predpokladu, že úspech v manželstve zaručuje to, či si manželia budú vzájomne vyhovovať. Ak teda chce človek zistiť, či mu v manželstve bude jeho manželský partner dostatočne vyhovovať, musí ho dôkladne poznať a poriadne si ho odskúšať.

Odhliadnuc od toho, že takáto prax nápadne pripomína vyberanie si kvalitného tovaru v obchode a budúci manželský partner je tu zdegradovaný na akýsi objekt, ktorý má uspokojiť nároky „zákazníka“, čo je skôr morálny problém, je tu ešte jedna okolnosť, ktorá potvrdzuje, že príliš veľký dôraz na detailne poznanie budúceho partnera je neopodstatnený. **Je totiž nepopierateľným faktom, že v spoločnom manželskom živote sa objavia okolnosti, ktoré pred manželstvom snúbenci nezažili, a tak si ani nemohli vyskúšať, ako sa ten druhý bude správať. Taktiež faktom je, že človek sa postupne mení.** Niekedy čiastočne, niekedy od základov. Je iste nerozumné vstupovať do manželstva s človekom, ktorý je závislý na alkohole. Neexistuje však žiadna záruka, že človek neprepadne alkoholu až v manželstve. Dopredu nemožno vedieť, či človek dokonca po mnohých rokoch manželstva nezačne byť nervózny, márnomyseľný, žiarlivý, lenivý, márnivý, či lakomý alebo vážne chorý, takže ho bude treba opatrovať na lôžku, alebo dávať naň pozor ako na malé dieťa. Ak je zárukou úspešného a šťastného manželstva presné a detailné poznanie toho, koho si človek berie, potom je vcelku oprávnené skonštatovanie po niekoľkých rokoch

manželstva, že muž, či žena si pôvodne brali niekoho iného. Pred manželstvom sa síce k sebe hodili a vyhovovali si, no po charakterových, či zdravotných zmenách, ktorými manželský partner v priebehu manželstva prešiel, už sa k sebe nehodia. **Prílišný dôraz na detailne poznanie sa pred manželstvom ako na kľúčový základ šťastného manželstva vedie skôr k dôvodom, prečo by sa nakoniec manželstvo malo rozpadnúť.**

Pozadie zdôrazňovania detailného poznania sa pred manželstvom spočíva v predpoklade, že človek potrebuje mať v manželstve vedľa seba niekoho, kto sa k nemu hodí, presnejšie povedané niekoho, kto mu vyhovuje, čo v najhlbšom a najzákladnejšom význame znamená manželského partnera, ktorý naplní človeku životnú duševnú potrebu byť milovaný. Keď po predmanželskom spoznávaní dôjde človek k názoru, že našiel práve takého manželského partnera, s ktorým sa cíti dobre, ktorý mu vyhovuje a teda dokáže naplniť jeho potrebu byť milovaný, je pripravený sa s ním zosobášiť. Tieto predpoklady však zároveň znamenajú, že ak sa v priebehu manželstva ukáže, že manželský partner predsa len nie je ochotný alebo schopný túto životnú potrebu lásky naplňovať, rozvod sa javí ako zmysluplné riešenie. Aj keby sme teoreticky mohli pripustiť, že nie všetci ľudia sa v manželstve podstatne zmenia, a tak ak dvaja ľudia pred manželstvom spoznajú, že sa k sebe hodia, je tu istá pravdepodobnosť, že im to vydrží aj v manželstve, treba povedať, že takáto úvaha nesmeruje k riešeniu podstaty problému. **Detailné poznanie sa pred manželstvom, by podľa takejto úvahy malo zvýšiť množstvo úspešných manželstiev, čo v praxi znamená, síce pomoc štatistickým údajom zvýšiť čísla rátajúce úspešné manželstvá, nie je to však riešenie pre konkrétne manželstvo. Konkrétni dvaja ľudia, by sa tak mohli uspokojiť len s určitou pravdepodobnosťou, že ich manželstvo bude úspešné, ale nedostalo by sa im konkrétneho riešenia, ako dosiahnuť v manželstve spokojný, šťastný a naplnený život, čo sa v konečnom dôsledku javí stále ako lotéria, i keď s trochu vyššou pravdepodobnosťou výhry.**

V manželstve prakticky vždy dochádza k nejakým zmenám oproti predmanželskej známosti, a tak každý človek, ktorý vstúpil do manželstva a prežil v ňom niekoľko rokov, môže zhodnotiť, že si to takto nepredstavoval, prípadne že sa v niečom sklamal. **Ak sa teda manželstvá nemajú rozpadávať pre nenaplnené predmanželské predstavy, je potrebné hľadať riešenia, ktoré by naprávali narušené, alebo pokazené manželské vzťahy.** V najhlbšej zásade sa ako kľúčový manželský problém javí fakt, že manželský partner nenapĺňa človeku dostatočne jeho potrebu byť milovaný.

Keďže táto potreba je životne dôležitá a človek spravidla vstupuje do manželstva preto, aby túto potrebu jeho manželský partner napĺňal, skúsenosť, že sa to tak nedeje, sa rovná životnému nešťastiu. Samotný pud sebazáchovy človeka nevyhnutne doženie k tomu, že tento nedostatok svojej životnej potreby musí nejako riešiť. Manželské poradne, či aktivity Cirkvi zamerané na pastoraáciu manželstiev sa prirodzene pokúšajú pre takto sklamaných manželov nájsť iné riešenie, ako je rozpad manželstva, ktorý sa javí ako vymanenie sa spod vplyvu ubližujúceho človeka a nová možnosť nájsť takého manželského partnera, ktorý potrebu lásky skutočne naplní.

Ak človek napriek sklamaniam v manželstve naďalej zotrváva, či už pre tlak svedomia, spoločnosti, v ktorom žije, cirkevných predpisov, alebo nejakého manželského poradcu, život s manželským partnerom zákonite prinesie množstvo rozličných problémov. **Ako už bolo vyššie spomenuté, keďže človek bez lásky nedokáže žiť a od manželského partnera sa mu jej nedostáva v dostatočnej miere, alebo vôbec, nevyhnutnosť zadovážiť si túto potrebu človeka vedie k rôznym spôsobom, ktoré mu majú pomôcť túto lásku od manžela získať. Najspontánnejším spôsobom, ku ktorému sa ľudia uchýľujú, je hádka a robenie výčitiek.** Bolesť z nedostatku lásky vie spustiť niekedy až nekontrolovanú záplavu agresívnych slov, ktoré majú na jednej strane vyjadriť bolesť, ktorú človeku jeho manželský partner svojim správaním spôsobuje a zároveň ho

priviesť k tomu, aby s takýmto správaním skončil a začal byť láskyplným partnerom. Akousi „sestrou“ takéhoto riešenia problémov, ktorá vychádza prakticky z rovnakých motívov, je mlčanlivosť, až „tichá domácnosť“. Mlčanlivosť má dať druhému najavo, že kým sa nezmení, niet s ním o čom rozprávať.

Je úplne zrejmé, že takéto prejavy už zo svojej prirodzenosti majú opačný efekt, ako nimi chce človek dosiahnuť. Agresívne slová, alebo naopak mlčanlivosť nevedú manželského partnera k zmene správania, ale k utvrdeniu vo vedomí, že ani on nedostáva od toho druhého toľko lásky, koľko potrebuje, čo ho prirodzene vedie jednak k obranným reakciám proti hádajúcemu sa alebo mlčiacemu manželskému partnerovi, alebo v druhom prípade dochádza k určitej forme protiútoky, ktorý má dať pôvodne útočiacemu manželovi najavo, že najprv sa má zmeniť on.

Existencia hádok a mlčanlivosti v manželstvách a spontánnosť, s akou sa manželia uchýľujú práve k takémuto riešeniu problémov, vytvára dojem, že nesprávna komunikácia je jeden z najkľúčovejších problémov, ktoré ničia manželský vzťah. Existuje množstvo príručiek, ktoré sa zaoberajú rôznymi technikami komunikácie, čím chcú prispieť k riešeniu manželských konfliktov. Rozoberá sa v nich, ako formulovať myšlienky, ako sa vcítiť do partnera, ako opatrne kritizovať a horlivo chváliť, [\[4\]](#) ako sa vyjadrovať, aby druhý vyjadreniu porozumel a ako reagovať na to, čo manželský partner práve povedal. [\[5\]](#) Mnohokrát sú to iste veľmi užitočné rady, ktoré výrazným spôsobom môžu napomôcť pri prejavovaní si lásky v manželstve.

Podobne však ako pri problematike poznávania sa pred manželstvom môžeme sledovať isté preceňovanie ovládania komunikačných schopností. Kurz prípravy na manželstvo, ktorý je v súčasnosti oficiálnym materiálom Rady pre rodinu KBS v tejto oblasti, ide až do takých podrobností, že rozoberá pri komunikácii spôsob zrakového kontaktu, výraz tváre, postoj tela, priemernú vzdialenosť medzi komunikujúcimi i hlasitosť

reči.[6] Uvedené skutočnosti vyplývajú skôr z pozorovania komunikácie medzi ľuďmi, ktorí majú medzi sebou usporiadaný vzťah a spontánne sa takto prejavujú. Za takýmto predimenzovaním dôležitosti zvládnutia komunikačných techník stojí presvedčenie, že správna komunikácia je kľúčom k tomu, čo chcú dosiahnuť ženatí muži a vydaté ženy: byť milovaný.[7] **Uvedené skutočnosti vyvolávajú dojem, ako by úspešné manželstvo bolo závislé od dokonalej teoretickej komunikačnej prípravy.**

Ani takto zvládnuté komunikačné techniky však nemôžu spôsobiť uzdravenie manželstva. **Vyššie sme uviedli, že k agresívnej či nedostatočnej komunikácii sa ľudia v manželstve uchýľujú práve kvôli tomu, že prežívajú nedostatok lásky, ktorú si chcú od manželského partnera vynútiť.** Správne a neagresívne techniky komunikácie by mali teoreticky spôsobiť, že požiadavka na zmenu správania bude manželskému partnerovi podaná v prijateľnejšej forme. S úctou, neagresívne a spôsobom, ktorému bude môcť manželský partner čo najjasnejšie porozumieť, človek odhalí svoje pocity, bolesti a potreby, čo by malo eliminovať postoj sebaobrany alebo dokonca útoku manželského partnera, primäť ho k zamysleniu a následne k posunu jeho správania smerom k väčšej pozornosti a láskavosti.

Tu však začína do popredia vystupovať zásada, podľa ktorej nikto nemôže dať to, čo sám nemá. Prázdny človek nemá z čoho rozdávať. Ako chce jeden z manželov, aby bol ten druhý láskavejší a pozornejší, rovnako to chce aj druhý. A má to svoju logiku. Nemožno od manželského partnera očakávať, že bude milujúci, ak sám nie je milovaný. Nemôže rozdávať lásku, ak ju sám nedostáva. Je nezmyselné domnievať sa, že samotné úctivé požiadanie manželského partnera, aby sa zmenil k dobrému, je dostatočnou motiváciou pre človeka, ktorý taktiež trpí nedostatkom lásky a nevyhnutne pre svoj spokojný život potrebuje byť milovaný. A bolo by naivné domnievať sa, že komunikácia, ktorá dodržiava všetky na umelo naučené zásady

vyjadrovania, tónu a sily hlasu pri správnej polohe tela a zodpovedajúcej vzdialenosti od partnera boli dostatočným vyjadrením lásky k manželovi, na základe ktorej by potom on mohol rozdávať lásku naspäť.

Tento fakt si uvedomujú mnohí manželskí poradcovia, a tak nabádajú manželov, že ak sa chcú dočkať lásky a prijatia od svojho manželského partnera, musia sa najprv zmeniť oni sami. **Prvým krokom teda nemá byť vyžadovanie od druhého, aby sa zmenil. Zmenu k lepšiemu treba začať od seba.** Tu existuje široké spektrum najrozličnejších rád, ako byť voči manželskému partnerovi pozorný, empatický, ako sa zaujímať o jeho problémy, odpúšťať mu, pripravovať mu rôzne prejavy lásky, do čoho samozrejme patrí aj vyššie spomenutá správna komunikácia, ktorá slúži na čo najjasnejšie vyjadrenie priazne voči manželskému partnerovi. Ide teda o určitú investíciu do vzťahu, ktorá sa má časom vrátiť. Ak manželského partnera človek zahrnie dostatočným množstvom lásky, potom logicky bude mať jeho partner dostatok lásky, ktorú bude môcť opätovať. Už nebude prázdny a „hladný“ po láske, ale z plnosti bude môcť lásku naspäť rozdávať.

Táto schéma správania sa zdá byť funkčná. Jednoduchá skúsenosť ukazuje, že ak sa k ľuďom správame milo, zväčša očakávame aj milú spätnú reakciu. A často to tak aj je. Naopak, ak sa niekto správa agresívne, dá sa očakávať, že jeho správanie vyvolá u ostatných taktiež agresívnu reakciu. Napokon, prejavovanie skutkov lásky manželskému partnerovi, čo je základným východiskom tejto predstavy o uzdravení manželstva, vyzerá byť jednoznačne v súlade aj so samotným kresťanským spôsobom života. Kristus predsa vyzýva milovať aj tých, ktorí nás nemilujú a dobre robiť dokonca tým, čo nás nenávidia (porov. Lk 6,27). Tak sa môžeme stretnúť aj s kresťanskými poradcami, ktorí radia napravovať manželský vzťah spôsobom, kde má dôjsť k zmene manželského partnera prejavovaním mu skutkov lásky.

V praxi takýto prístup však slávi len málokedy a aj to len

čiasťočný úspech. **Aby človek mohol prejavovať skutky pozornosti a prijatia voči manželskému partnerovi, sám potrebuje nejaký „zdroj“, z ktorého by mohol čerpať silu k takému konaniu.** Už sme spomenuli, že celá táto schéma uvažovania ráta s predpokladom, že manželský partner neprejavuje lásku, pretože sám nie je milovaný, a tak nemá z čoho rozdávať. Je teda potrebné ho láskou naplniť. Lenže to isté prežíva aj ten manželský partner, ktorý je poradcom nabádaný, aby začal lásku rozdávať prvý. On tak isto potrebuje byť milovaný, aby následne mal z čoho lásku rozdávať. Z čoho teda má rozdávať, keď sám nemá? Ak chceme, aby tento človek napriek tomu rozdával lásku, je to možné len v obmedzenej miere formou investície. Je potrebné momentálne zriekať sa prijatia a lásky od druhého, uspokojiť sa s tým, že momentálne bude človek láskou nenasýtený, siahnuť na dno svojich síl, ba ísť do akéhosi duševného deficitu s vedomím, že to je len na čas a onedlho sa to vráti aj s úrokmi.

V takomto prípade sa môže stať, že manželský partner si užíva prejavy pozornosti a prijatia, ktoré ten druhý doňho investuje a ani mu nenapadne, aby svoj postoj nejako menil. Skutky lásky od manželského partnera považuje za samozrejmosť a jeho povinnosť a skôr ho vie rozladiť to, že týchto prejavov je málo a nie sú také hlboké, ako by si priaľ. Veď na to vstupoval do manželstva, aby mal vedľa seba niekoho, kto ho láskou bude zahrňať.

Ďalšou možnosťou je, že určitá zmena k lepšiemu by sa u manželského partnera aj dostavila, ale trvá to príliš dlho. **Ak si uvedomíme, že ten, ktorý začína od seba, a tak prvý sa rozhodol prejavovať lásku v manželstve, siaha na dno svojich síl. Takto sa však nedá postupovať donekonečna.** Aj jeho duša potrebuje z niečoho žiť. Z toho dôvodu toto „investovanie lásky“ môže fungovať len určitý obmedzený čas a ak sa efekt nedostaví do prijateľného času a v dostatočnej miere, dochádza ku kolapsu tohto systému, ktorý končí pomyselným a často aj explicitným výkrikom zranenej rozdávejúcej sa duše: **„A kto**

konečne naplní moju potrebu po láske?! Ja už takto ďalej nevládzem.“

Zdá sa, že na tomto mieste klasické psychologické poradne priznávajú svoje limity a ako riešenie pripúšťajú radšej rozpad manželstva, ako takéto nekonečné utrpenie vo vzťahu.[\[8\]](#) Cirkev samozrejme nepripúšťa rozvod. Kresťanskí manželskí poradcovia sa preto pokúšajú tam, kde prirodzená psychológia nestačí, ponúknuť riešenie, ktoré má pôvod v náboženstve. Odpoveďou na otázku, ako môže milovať človek svojho manželského partnera, keď už ďalej nevládze, je v zásade tvrdenie, že vytrvať pomôže človeku Boh. Je potrebné poprosiť Boha o pomoc, priblížiť sa k Bohu či uvedomiť si Božiu prítomnosť.[\[9\]](#) Takéto a im podobné vyjadrenia sú však pre zraneného človeka len prázdne a v praxi nepoužiteľné náboženské frázy, nech by boli vyslovené akokoľvek vznešene.

V čom vlastne spočíva Božia pomoc, keď človek už nevládze vo vzťahu kráčať ďalej? Stane sa zázrak a ľahostajný či agresívny manželský partner zrazu začne zahrňať modliaceho sa a trápiaceho sa človeka láskou? To sa nestáva. A ak by sa to aj udialo, fakt, že by to bol zázrak, dosvedčuje, že to nie je pravidlo, ktorá sa dá stále uplatniť. Alebo to môže tiež znamenať akúsi pomoc vytrvať v rozdávaní lásky sebeckému manželskému partnerovi až do tej doby, kým to bude potrebné, nech by to trvalo hoci aj do konca života. Keďže Boh nakázal človeku, aby miloval, tak jednoducho musí milovať. A ak sa mu zdá že nevládze, musí jednoducho pozvať do svojho manželstva Boha. Príručka kurzu prípravy pre manželstvo KBS uvádza, že pozvanie Boha do manželstva a tak spojenie ľudskej lásky s Božou láskou prakticky znamená napodobňovanie Ježišovej lásky. Vysvetľuje, že je to láska úplná, večná, láska, ktorá odpúšťa a nekritizuje, je plná citov, nežnosti a jemnosti. Na otázku, ako človek môže dokázať takou láskou milovať, príručka odpovedá, že je na to potrebná správna komunikácia medzi manželmi, správny sexuálny vzťah a modlitba manželov.[\[10\]](#)

Takéto riešenie je samozrejme v praxi nepoužiteľné. Znamenalo

by to, že človek nemôže milovať v manželstve druhého láskou, akú vyžaduje Kristus, ak ten druhý nie je ochotný alebo schopný správne komunikovať, mať láskyplný sexuálny vzťah a spoločne v manželstve sa modliť. **Kríza manželstva spočíva práve v tom, že jeden, alebo obaja manželia tieto a mnohé ďalšie zásady lásky nedodržia, pretože nenachádzajú v sebe dostatočný motív, schopnosť a energiu toto robiť.** Tvrdiť, že milovať dokážu vtedy, ak budú správne komunikovať a mať láskyplný vzťah, je to isté, ako tvrdiť, že dokážu sa milovať vtedy, keď sa budú milovať, čo fakticky nijako nerieši problém. V príručke sa síce možno dočítať, že slabému človeku prichádza na pomoc Boh, ktorý mu dáva silu milovať, [\[11\]](#) no toto tvrdenie nejde do žiadnej hĺbky. Uspokojuje sa len s povrchným oznámením, ktoré svojim obsahom nemá ďaleko od strohej a informatívnej katechizmovej poučky. **Takúto informáciu môže trápiaci sa manžel nanajvýš vziať na vedomie, no v praxi ju nemá ako použiť. Nerozumie, na akom princípe táto Božia pomoc funguje, nevie, ako o ňu prosiť, ani čo od nej očakávať, nijako ju v živote neprežíva ani nepociťuje, a tak ju ani nemôže používať. Táto príručka sa tak do značnej miery, podobne ako mnohé pastoračné aktivity v oblasti uzdravovania manželstiev, zaoberajú do značných podrobností tým, akými spôsobmi prejavovať lásku.** Až zarážajúco tu však absentuje jasné a hlboké vysvetlenie, ako to dokázať. Povrchná fráza o Božej pomoci a jeho milosti len zvrchu zakrýva v skutočnosti pelagiánsku podstatu riešenia manželských problémov.

Vráťme sa späť k človeku, ktorý sa pokúša zachrániť svoje manželstvo tak, že prejavovaním skutkov lásky chce primäť svojho manželského partnera k tomu, aby mu v dostatočnej miere lásku začal opätovať. Ak toto investovanie lásky trvá príliš dlho, človek nevyhnutne vyprahne a ďalej sa rozdávať nevládze. Po tom, čo sme vyššie uviedli, môže dôjsť zo strany kresťanského manželského poradcu, k nástojeniu, aby človek v prejavovaní lásky vytrval. Boh totiž rozvod nedovoľuje, ale naopak, prikazuje neustále milovať. To, že človek ďalej

nevládze, sa vybaví tvrdením, že Boh človeka posilní, len sa treba za to modliť. Odmenou bude, že sa manželský partner raz zmení a Boh takto zachráni manželstvo. V prípade, že sa predsa len sebecký partner nikdy nezmení, fakticky neostáva iné, len v manželstve trpieť.

Riešenie manželskej krízy postavené na latentnom pelagianizme však nemôže fungovať. Aby mohol človek lásku rozdávať, nevyhnutne potrebuje byť milovaný. Povrchná teória o Božej milosti a o Božej pomoci evidentne nie sú schopné naplniť človeka láskou natoľko, aby ju mohol rozdávať ďalej. Výsledkom bude nešťastný a po láske prahnúci nenaplnený život človeka, ktorý bude v neustálom konflikte so svojim svedomím, keďže nebude vedieť rozdávať lásku natoľko, nakoľko to od neho kresťanská morálka požaduje. Druhou možnosťou je, že človek jednoducho rezignuje a prestane sa pokúšať uzdravovať svoj manželský vzťah. Buď si nájde nejaký spôsob života v rámci manželstva, vďaka ktorému sa bude pokúšať tlmiť svoju bolesť z nenaplnenej lásky, alebo jednoducho manžela opustí.

Aj medzi kresťanmi sa čoraz viac stretávame s rozpadnutými manželstvami. Keď človek nevidí spôsob, ako by mohol byť v manželstve šťastný, nevidí dôvod, prečo by mal v manželstve zotrvať a ničiť si život. Tvrdenie, že je Božím príkazom, aby v manželstve napriek všetkému zotrval, sa v súčasnej dobe stáva značne slabou motiváciou na to, aby manželstvo vytrvalo. **Takto interpretované kresťanstvo napokon vedie k predstave Boha, ktorému nejde o to, aby človeka urobil šťastným, ale skôr sa teší z utrpenia človeka, ktorého núti zotrvať v neodvolateľnom zväzku plnom bolesti.** Takého Boha však človek nepotrebuje a veľmi ľahko sa vzdá viery v neho, a to zvlášť v dnešnej dobe, kedy žije medzi ľuďmi, z ktorých väčšina, aj keď sa ráta medzi veriacich, neberie svoju vieru príliš vážne. Napokon, nemožno ani zazlievať človeku, ak prestane veriť v Boha, ktorý v skutočnosti ani nie je totožný s kresťanským Bohom, ale skôr s akýmsi pohanským.

Tu sa objavuje pokušenie tých, ktorí sa venujú v Cirkvi

pastorácii manželstiev a manželskému kresťanskému poradenstvu, aby sa pokúšali zabrániť ľuďom odpadnúť od viery za tú cenu, že napokon s pochopením schvália ich opustenie manžela. Pod rúškom akéhosi Božieho nekonečného milosrdenstva a po overení si nefunkčnosti všetkého vyššie uvedeného, čo podľa nich kresťanstvo na záchranu manželstva ponúka, skonštatujú, že Boh nikoho vlastne neodmieta a každého miluje, z čoho nie sú vyňatí ani rozvedení, takže v konečnom dôsledku rozvod je vlastne prijateľné riešenie. **Tento posun v chápaní nerozlučnosti manželstva možno vidieť v protestantských denomináciách i v pravoslávnych cirkvách, kde prakticky prestali veriť v to, že by kresťanstvo malo skutočne moc človeka urobiť spokojným a šťastným v akomkoľvek manželstve. Pripúšťajú tak možnosti, kedy je prijateľný rozvod.**[\[12\]](#) I mnohí kresťania hlásiaci sa ku katolíckej viere sa cítia pod akýmsi tlakom týchto tendencií, ktoré sa udomácnili v nekatolíckych cirkevných spoločenstvách a náuku katolíckej Cirkvi o nerozlučnosti manželstva vnímajú ako zastaranú, ktorú skôr či neskôr bude musieť Cirkev opustiť ako neudržateľnú. Takéto úvahy samozrejme nevyplývajú zo skutočnej neprijateľnosti manželstva ako nerozlučného zväzku, ale z neznalosti katolíckej náuky o manželstve.

Aj relatívne lepšie manželstvá, ktoré sú postavené na prirodzených ľudských princípoch, dosahujú maximálne takú úroveň vzťahu, v ktorom existujú akési nepísané dohody o tom, o čom sa rozprávať a aké témy radšej neotvárať, do akej miery sa pred manželom otvoriť, a aké problémy radšej neriešiť, aby nedošlo k nervozite, napätiu, či hádkam. Takéto manželstvo dvoch ľudí je vzťahom, v ktorom obaja žijú za akousi svojou hrubšou alebo tenšou bariérou, ktorá ich má chrániť pred prípadným zranením od manželského partnera. Vystúpiť z tohto obranného valu a byť plne k dispozícii manželovi by znamenalo vystaviť sa možnému odmietnutiu, ľahostajnosti, nepochopeniu, či dokonca výsmechu, čo by sa rovnalo vydaniu sa napospas ničeniu duše.[\[13\]](#) Navonok môže takéto manželstvo pôsobiť dosť harmonicky. Časom sa obaja môžu naučiť „tie správne pravidlá“

svojho spolužitia. **Nebudú sa hádať, zhodnú sa na fungovaní domácnosti i na rešpektovaní akejsi svojej „súkromnej zóny“.** Ich spôsob života však bude pripomínať skôr vzťah dvoch spolubývajúcich, než spoločenstvo lásky.

Zdá sa že toto je vrchol, ktorý sa dá v manželstve dosiahnuť. Evidentne však toto nie je to, čo by sme mohli nazvať naplneným, plnohodnotným a šťastným životom. Ak človek uverí, že to je všetko, čo manželstvo dokáže poskytnúť, potom sa dá vcelku ľahko pochopiť, prečo sa rozpadávajú aj relatívne usporiadané a mnoho rokov trvajúce manželstvá.

Z celej tejto analýzy vyplýva, že systém „investovania lásky“ do manželského partnera nikdy nemôže priniesť očakávané plody a do hĺbky uzdraviť manželstvo, ktoré by sa malo stať trvalým spoločenstvom lásky. Aj keby sa z prejavov lásky, ktoré človek v manželstve do druhého investuje, niečo vrátilo, bude to vždy prefiltrované hriešnosťou a sebecťou jeho manželského partnera, takže nikdy táto opätovaná láska nezasýti hlad jeho duše. **Človek totiž potrebuje byť milovaný úplne a dokonale.**

Taktiež treba povedať, že táto schéma správania sa evidentne nie je založená na kresťanskej láske, ako ju predstavuje Kristus.[\[14\]](#) Ide totiž o investíciu lásky do vzťahu s úmyslom, že sa táto investícia vráti a najlepšie aj s úrokmi.[\[15\]](#) Cieľom je teda manipulovať manželským partnerom a vyformovať ho do takej polohy, aby sa konečne stal prameňom lásky, ktorá je pre jeho dušu životne potrebná. Táto manipulácia sa síce navonok prejavuje ako skutky lásky, tie však len ukrývajú motiváciu, ktorá je v konečnom dôsledku zameraná na uspokojenie práve toho, kto tieto skutky koná. **Zjavne teda motívom týchto skutkov nie je skutočná láska, ale skôr niečo, čo by sme mohli nazvať obchodovaním.** Medzi obchodnými partnermi síce môžu panovať korektné vzťahy, ak ich však viaže len obchodovanie, je vylúčené, aby medzi nimi existovali hlboké a otvorené láskyplné vzťahy, ktoré by mali prirodzene charakterizovať manželské spoločenstvo. Je preto veľmi dôležité zvážiť, či chce ten, kto sa zaoberá kresťanskou

pastoráciou manželstiev, pomôcť budovať navonok sa korektne prejavujúci a usporiadané manželstvo pripomínajúci vzťah dvoch spolubývajúcich obchodníkov, alebo mu ide o záchranu skutočného manželského vzťahu podľa Božieho zámeru. **Ak mu ide o to druhé, je vylúčené, aby nabádal človeka k skutkom lásky voči manželskému partnerovi z dôvodu, aby sa manželský partner zmenil k lepšiemu a opätoval lásku, ktorú človek potrebuje k spokojnému a šťastnému životu.**

Ako sme mohli vidieť, veľký rozvoj psychológie spôsobil, že do pastorácie prenikli mnohé prvky tejto vedy, ktoré sú v pastoračnej praxi Cirkvi skutočným obohatením. **Problémom však je, ak tieto psychologické postupy sa stanú jadrom a základným východiskom manželskej pastorácie. Psychológia nie je schopná vyriešiť problém nedostatku lásky, ktorou človek trpí.**

Pastorácia, ktorá na jednej strane postavila svoje východisko na psychologických zásadách, no na druhej strane nemôže rešpektovať rozpad alebo nešťastie v manželskom spoložití, je v pokušení pridávať k tomuto psychologickému základu určité náboženské prvky, od ktorých dúfa, že nepriaznivú situáciu v manželstvách zachráni. K takýmto prvkom patrí zdôvodňovanie, že manželstvo a jeho nerozlučnosť je ustanovená Bohom, z čoho logicky vyplýva, že nerešpektovať toto ustanovenie znamená neposlušnosť Bohu.[\[16\]](#) Náboženským prvkom je aj nástojenie na dodržiavanie manželskej morálky, ku ktorej patrí prejavovanie lásky manželskému partnerovi a problematika manželskej čistoty.[\[17\]](#) Napokon poslednú kategóriu náboženských prvkov tvoria utvrdenia, že Boh človeku dáva silu tieto požiadavky manželského povolania vyplniť,[\[18\]](#) čo v konečnom dôsledku znamená, že človek sa nemôže vyhovárať na to, že sa žiť v manželstve nedá. **Náuka o Božej pomoci býva často povrchná a okrajová, takže v praxi často hrozí, že bude nepoužiteľná.**

Aj pri príprave do manželstva má v predmanželských náukách a kurzoch miesto katolícka vierouka. Zvyčajne však táto

vierouka netvorí základné východisko pre problematiku manželstva [\[19\]](#) a pôsobí skôr ako „povinný dodatok“. **Keďže nie je základným východiskom, od ktorého sa odvíja celé chápanie manželstva i riešenie jeho prípadných problémov, môže nanajvýš zohrať úlohu akýchsi informácii, ktoré by mal katolík teoreticky ovládať. Ak je vierouka chápaná skôr ako povinný prívesok ku kresťanskej príprave na manželstvo, nemožno od jej interpretácie ani očakávať, že by išla do patričnej hĺbky, aby mohla byť v praktickom manželskom živote užitočne uplatňovaná.** Samozrejme, že takýto prístup ku kresťanskej vierouke nevyhnutne spôsobuje, že riešenie manželských problémov nemôže vychádzať z hĺbky Kristovho evanjelia. Ostávajú teda len psychologické východiská, ktoré riešenie neprinášajú, a keď sa pod vplyvom týchto riešení človek cíti v manželstve uväznený a nešťastný, kresťanské poradenstvo odtrhnuté od vierouky je schopné uchýliť sa len k moralizovaniu, ktoré nariaďuje človeku vytrvať v nešťastí. Druhou pomaly rozširujúcou sa možnosťou je falošné milosrdenstvo, na základe ktorého je rozvod a následný nový intímny vzťah pochopiteľný a tolerovateľný. [\[20\]](#)

Človek akosi prirodzene očakáva, že do manželstva vstupuje s človekom preto, aby ho niekto chápal, zdieľal s ním problémy, starosti i radosti, aby mu bol niekto na blízku, s kým sa cíti dobre, skrátka aby ho mal niekto rád. Často sa práve tento motív uvádza ako dôvod, prečo niektorý človek sa rozhodne pre manželstvo a nie pre celibát. [\[21\]](#) Práve táto predstava o manželstve a motív vstupovať doňho preto, aby manželský partner napĺňal človeku potrebu lásky, je kľúčovým problémom spôsobujúcim krízu manželstva a často v konečnom dôsledku aj jeho rozpad. **Žiaden človek nie je schopný dokonale milovať, a tak manželstvo v žiadnom prípade nemôže byť riešením, ktoré uhasí smäd po láske.**

To, že ľudia hľadajú lásku na nesprávnych miestach, vyjadruje Boh v knihe proroka Jeremiáša takto: *„Dvoch zier sa dopustil môj ľud: mňa opustili, prameň živých vôd, aby si vykopali*

popraskané cisterny, ktoré vodu udržať nemôžu“ (Jer 2,13). Tento citát potvrdzuje, že ľudia trpia smädom, ktorý potrebuje byť uhasený, ak má človek prežiť. Voda tu reprezentuje životné potreby, medzi ktoré potreba byť milovaný evidentne patrí. **Tak, ako sa nedá ignorovať smäd po vode, tak sa nedá ignorovať ani smäd po láske, pretože takýto postoj by nevyhnutne viedol k smrti. V prvom prípade k smrti tela, v druhom prípade k vnútornej smrti osobnosti.**[\[22\]](#) Preto keď Boh v knihe proroka Jeremiáša vytýka dva hriechy, nenachádza sa medzi nimi výčitka, že človek sa pokúša uhasiť svoj smäd. Chcieť sa napiť, chcieť byť milovaný, či chcieť naplniť svoje životné potreby je prirodzené a nevyhnutné, keďže človek bol stvorený pre prežívanie rajskej blaženosti.[\[23\]](#) **Problém teda nenastáva tým, že človek potrebuje byť milovaný, ale v tom, kde naplnenie tejto svojej životnej potreby hľadá.**

Keďže aj ten najlepší manželský partner je len hriešny a nedokonalý človek, zákonite môže byť nanajvýš popraskanou cisternou, ktorá vodu nemôže udržať. Manželstvo tak už na základe tejto skutočnosti nemôže naplniť potrebu človeka byť milovaný. Stále však platí, že bez lásky človek nemôže normálne žiť. Podľa citátu z knihy proroka Jeremiáša sa človek do stavu nedostatku tejto životnej potreby dostal preto, že naplnenie hľadá na nesprávnych miestach, **pričom možnosť naplnenia skutočne existuje, len človek túto možnosť nerozumne zavrhol.** Boh doslovne tvrdí: **„Mňa opustili, prameň živých vôd“ (Jer 2,13).**

Je zrejmé, že človek bol pôvodne napĺňaný láskou samotného Boha. Žil v dokonalom vzťahu s ním. Teraz, keď tento vzťah odmietol, márne ho hľadá niekde inde. **Jediným riešením, ako môže opäť naplniť svoju potrebu byť milovaný, je návrat do láskyplného vzťahu s Bohom.** Na tomto mieste sa nám ukazuje absolútne kľúčový význam Kristovho spasiteľného diela, ktoré vysvetľuje spôsob, ako sa človek do tohto vzťahu môže vrátiť.

Predovšetkým si treba všimnúť, ako toto spasiteľné Kristovo dielo vysvetľuje charakter Boha. Po tom, ako bol ľuďmi

odmietnutý, neponechal ich svojmu osudu, aby sa trápili bezbožným životom, ktorý si dobrovoľne vybrali, ale urobil všetko pre to, aby ich prinavrátil do pôvodného stavu.

Po tom všetkom, čo sme urobili a po tom, ako sme Boha vymenili za pochybné a neúčinné zdroje, Boh predsa urobil všetko pre to, aby nás dostal naspäť do súladu s ním. **Vstúpil do tohto sveta, ktorý sme my pokazili svojim sebectvom, svojim zničením prírody, no najmä svojim zničením medziľudských vzťahov a prišiel medzi nás do týchto našich podmienok žiť život dokonale svätý a poslušný Nebeskému Otcovi, aby následne svojou schopnosťou poslúchať naplnil nás. Tým nás chcel navrátiť k Bohu a dostať nás do súladu a spoločenstva s ním, aby sme opäť a už navždy mohli z neho čerpať všetko to, čo potrebujeme k rajskej blaženosti.** A v tejto pozemskej misii sa nezastavil ani vtedy, keď tí, pre ktorých to všetko robil, ho nenávideli, vysmievali, nespravodlivo odsúdili, zbičovali i kruto zabili. Tento postoj voči nemu však nemali len tí, ktorí ho pred dvetisíc rokmi fyzicky umučili. Toto odmietanie Boha sa deje každým naším hriechom a každým naším hľadaním životného šťastia mimo zdroja, ktorým je Boh.

Je nad akúkoľvek pochybnosť, že toto Kristovo odhodlanie vytrvať vo svojej záchranej misii aj vtedy, keď stál zoči-voči hrôzám mučeníckej smrti, je dokonalým prejavom skutočnej, nezištnej, nevyčerpatelnej a bezpodmienečnej lásky. [\[24\]](#) Apoštol Pavol potvrdzuje, že *„Boh dokazuje svoju lásku k nám tým, že Kristus zomrel za nás, keď sme boli ešte hriešnici“* (Rim 5,8). A hoci Pavol konštatuje, že svojim hriešnym postojom a svojou opozíciou voči Bohu sme vlastne boli jeho nepriateľmi (porov. Rim 5,10), Ježiš Kristus potvrdzuje, že on nás zo svojej pozície takto nevníma. Napriek tomu, akí sme a ako sme sa k nemu zachovali, **neváha nás nazývať svojimi priateľmi:** *„Nik nemá väčšiu lásku ako ten, kto položí svoj život za svojich priateľov“* (Jn 15,13).

Je bezpodmienečne nevyhnutné poznať a rozumieť Kristovmu spasiteľnému dielu, lebo práve prostredníctvom neho sa človek

napokon reálne môže vrátiť do spoločenstva s Bohom. **Vďaka poznaniu Božej lásky, realite Kristovho bezhriešneho života a možnosti získať účasť na tomto jeho živote človek môže nadobudnúť Kristovu schopnosť žiť spravodlivý život, ktorý časom dozreje až k úplnej dokonalosti. Krstom sa človek začleňuje do Kristovho tajomného tela, vďaka čomu sa prostredníctvom neho realizuje Kristov život, ktorý dokáže vykazovať poslušnosť Bohu až na smrť.**

Vďaka účasti na Kristovom živote už človek nežije odvrátený od Boha, ale naopak, čoraz viac sa približuje k dokonalosti, aby si raz v plnom súlade s Bohom užíval všeobecné Božie požehnanie. Keďže je človek ospravedlivený prostredníctvom Krista, už nie len Boh je priaznivo naklonený k človeku, ale aj človek je naklonený k Bohu a žije s ním v priateľstve. Vďaka tomu žije v spoločenstve s bytosťou, ktorá ho nie len dokonale miluje, **ale je samotným nevyčerpatelným zdrojom lásky.**

Neexistuje na svete bytosť, ktorá by človeka milovala viac ako Boh. Je to práve on, ktorý človeka stvoril, ktorý rozumie, ako človek uvažuje, čo potrebuje, čoho má nedostatok, kedy klame samého seba, kedy žije v omyle o tom, čo ho urobí skutočne šťastným a kedy žije v pravde. Nie len že dokonale vidí do človeka, ale zároveň bezchybne rozumie celému kontextu jeho života, ktorý je zasadený do histórie a okolností tohto sveta. Vidí do budúcnosti, vidí aký efekt neskôr prinesú súčasné činy. **Nikto človeku nemôže rozumieť lepšie ako Boh a jeho porozumenie je absolútne neomylné.** Pri tom všetkom Boh svojim spasiteľným dielom dokonale dokázal, že nestojí proti človeku, ale je ochotný nechať sa hoci aj umučiť, ak mu tým má pomôcť dostať sa do večnej blaženosti. Takto sa môže človek bez výhrad a bez strachu odovzdať Bohu do rúk a žiť v láskyplnom spoločenstve s ním s vedomím, že má pri sebe neustále toho, kto ho zahŕňa dokonalým porozumením a láskou. Dokonca aj vtedy, keď vo svojej všemohúcnosti dopúšťa na človeka okolnosti, ktoré sú emocionálne nepríjemné, alebo až

bolestivé, i vtedy si človek môže byť istý, že všemohúci a láskavý Boh niečo také môže dovoliť len preto, že vo svojej vševvedúcnosti a prozreteľnosti vie, že tieto ťažké okolnosti smerujú k takému dobru a šťastiu, pre ktoré sa dočasne trpieť bezpochyby oplatí. **„Utrpenia tohto času nie sú hodny porovnávanía s budúcou slávou, ktorá sa na nás má zjaviť“ (Rim 8,18).**

Napokon, ak ospravedlivený človek je naštepený na Krista a má účasť na jeho živote, znamená to, že Kristova moc i schopnosť konať spravodlivé skutky sa čoraz viac na takomto človeku prejavia. Ba dokonca sa na ňom raz prejaví aj schopnosť vstať z mŕtvych s osláveným telom a vstúpiť do neba. Ak je teda človek ospravedlivený, je dedičom večného života a žiadna ťažkosť, bolesť, zmarené plány, nenaplnené nároky, choroba, výsmech, prenasledovanie ba ani smrť ho nemôžu obrať o rajskú blaženosť, ktorej je vlastníkom a k plnému užívaniu ktorej smeruje. [\[25\]](#)

Kým človek nemá vyriešený a uzdravený vzťah s Bohom, aby z neho mohol čerpať lásku, nevyhnutne bude jeho správanie vo vzťahoch poznačené nedostatkom lásky. Takýto človek je potom svojím spôsobom „žobrák“, ktorý je nešťastný zo svojho nedostatku, a preto jeho skutky sú zamerané na určitú formu „žobrania“ lásky od ľudí, s ktorými žije vo vzťahu. Keďže ľudia nedokážu rozdať toľko lásky, koľko človek potrebuje, on bude neustále žobrať, lebo bez lásky nemôže žiť, a zároveň vždy zostane žobrákom, lebo nikdy nedostane toľko lásky, koľko potrebuje. Ak však človek nájde naplnenie v Bohu, jeho život prestane byť ničený nedostatkom lásky.

Ak sa teda dívame na konkrétneho muža ako na živú ruku tela, ktorého hlavou je Kristus, potom to znamená, že Kristus prostredníctvom tejto svojej ruky bude prejavovať svoje zámery. Ak tento muž žije v manželstve, zámerom Krista, ktorý je skutočný Boh, je nevyhnutne prejavovať lásku jeho manželke. Boh totiž človeka neodvolateľne miluje a prejavovanie lásky človeku je jeho spôsob života. Výsledkom teda je, že Kristus

zahrňa láskou konkrétnu ženu a prostredníctvom konkrétneho muža ako svojej ruky túto lásku žene prejavuje. Takto možno vidieť, že manželstvo je ustanovizeň, v ktorej Kristus prostredníctvom človeka prejavuje lásku človeku tým najhlbším a najintímnejším spôsobom na tomto svete.

Z toho teda vyplýva, že povolanie do manželstva nemožno chápať ako spôsob, vďaka ktorému bude mať človek vedľa seba človeka, ktorý naplní jeho potrebu byť milovaný. Pre nedokonalosť človeka niečo také ani nie je možné. **Manželstvo je nevyhnutné chápať ako ustanovizeň, kde Kristus chce čo najhlbšie prostredníctvom muža prejavovať lásku žene a prostredníctvom ženy prejavovať lásku mužovi.** Toto je základ, na ktorom musí byť postavené akékoľvek manželstvo, ak má v ňom človek prežívať šťastie.

Tu možno vidieť, prečo mnohé psychologické praktiky môžu v pokazených manželských vzťahoch priniesť len dočasné riešenia, prípadne nanajvýš tak určitý stabilizovaný vzťah bez skutočne hlbokkej lásky. Ak je náprava manželského vzťahu zameraná na „opravu“ manželského partnera, vzťah nevyhnutne musí skončiť menším alebo väčším neúspechom. Tu sa vraciame aj k pastoračnej praxi, v ktorej dochádza k príprave na manželstvo a k pastorácii manželstiev. **Budúcim alebo súčasným manželom nevyhnutne musí byť ohlásená, predstavená a ponúknutá pravda o význame manželského povolania, v ktorom dostávajú do daru človeka, ktorému chce Kristus prostredníctvom nich prejavovať lásku, pričom oni sami sú samotným Bohom dokonale zahrnutí láskou.** Bez tohto základu akékoľvek pokusy uzdravovať manželstvá budú neúspešné, nanajvýš sa tak podarí zabrániť niekoľkým rozvodom a udržať manželov v zväzku pripomínajúcom dvoch spolubývajúcich. Žiadne komunikačné techniky, žiadna investícia napodobeniny skutkov lásky do vzťahu, ba dokonca ani podrobné poznanie sa pred manželstvom nedokážu nahradiť základ, ktorým je správne chápanie toho, na čo manželstvo vlastne je a ako toto manželské povolanie je schopný zrealizovať jedine Kristus svojim spasiteľným dielom.

Článok bol publikovaný v: *Kristovo evanjelium ako základ zdravých rodinných vzťahov, Kongres rodiny : v rámci Roka rodiny v Prešovskej archieparchii 11.-13. november 2014, Prešov : Vydavateľstvo Prešovskej univerzity, 2014, S. 64-79, ISBN: 978-80-555-1227-3.*

Pozri aj článok :
<https://vieraologicky.sk/princip-nerozlucnosti-manzelstva/>

Použitá literatúra

SV. PÍSMO STARÉHO I NOVÉHO ZÁKONA, Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 1996.

BELEJKANIČ, I.: *Pravoslávne dogmatické bohoslovie II.* Prešov : Pravoslávna bohoslovecká fakulta v Prešove, 1996.

BRAUNSTEINER, G.: Milosrdenstvo a/alebo spravodlivosť. In : CSONTOS, L. (ed.): *Slovo nádeje, Formy spirituality katolíkov, ktorí žijú v nesviatostnom manželstve.* Trnava : Dobrá kniha, 2010.

BULLA UNIONIS ARMENORUM, dokument Florentského koncilu. In : BARON, A. – PIETRAS, H.: *Dokumenty soborów powszechnych, tom III,* Kraków : Wydawnictwo WAM, Księża Jezuici, 2003.

CRABB, L.: *Manželství je vztah.* Praha : Návrat domů, 1994.

DENZINGER, H. – SCHÖNMETZER, A.: *Enchiridion Symbolorum, Definitionum et Declarationum,* Freiburg Br. 1965.

DOCTRINA ET CANONES CUM ALIIS CONCERNENTIBUS SACRAMENTUM MATRIMONII, dokument Tridentského koncilu. In : BARON, A. – PIETRAS, H.: *Dokumenty soborów powszechnych, tom IV,* Kraków: Wydawnictwo WAM, Księża Jezuici, 2005.

KANDERA, P.: *Boh Stvoriteľ a Povýšiteľ I. a II.* Košice : 1992.

KIPPLEY, J. F.: *Manželství je natrvalo.* Olomouc : Matice cyrilometodějská s. r. o., 2001.

MALINSKI, M.: *Prv než povieš milujem*. Štetín : Štetínske diecézne vydavateľstvo Ottonianum, 1990.

POLÁČEK, V.: *Východní manželské církevní právo se zřetelem k právu latinskému*. Košice : 1991.

Rada pre rodinu KBS: *Kurz prípravy na manželstvo, Projekt pastoračného plánu Katolíckej cirkvi na Slovensku 2007 – 2013*. Stará Ľubovňa : Vydavateľstvo Kumran, 2011.

SMALLEY, G.: *Láska, která vytrvá*. Praha : Samuel, Biblická práce pro děti, 2003.

TOMÁŠ AKVINSKÝ: *Teologická summa III*. Olomouc : Vydali profesori bohovedného učiliště řádu dominikánského v Olomouci, 1937.

VYZNANIE VIERY JEDEŇASTEJ SYNODY V TOLEDE. In: NEUNER, J. – ROSS, H.(ed.): *Viera Cirkvi v úradných dokumentoch je magistéria*. Trnava : Dobrá kniha, 1995.

<http://www.rozvod-rozchod.sk/10-dovodov-preco-sa-rozviest/d-1035/p1=1040> (20.7.2013).

<http://www.rozvod-rozchod.sk/pravidla-stastneho-spoluzitia/d-1028/p1=1040> (20.7.2013).

[1] Porov. <http://www.rozvod-rozchod.sk/10-dovodov-preco-sa-rozviest/d-1035/p1=1040> (20.7.2013), <http://www.rozvod-rozchod.sk/pravidla-stastneho-spoluzitia/d-1028/p1=1040> (20.7.2013).

[2] Porov. BULLA UNIONIS ARMENORUM 20d., dokument Florentského koncilu. In : BARON, A. – PIETRAS, H.: *Dokumenty soborów powszechnych, tom III*, Kraków : Wydawnictwo WAM, Księża Jezuici, 2003, DOCTRINA ET CANONES CUM ALIIS CONCERNENTIBUS SACRAMENTUM MATRIMONII 2, 3, can. 5, 7, dokument Tridentského

koncilu. In : BARON, A. – PIETRAS, H.: *Dokumenty soborów powszechnych, tom IV*, Kraków: Wydawnictwo WAM, Księża Jezuici, 2005. DS 1327,1798, 1799, 1805, 1807.

[3] Porov. Rada pre rodinu KBS: *Kurz prípravy na manželstvo, Projekt pastoračného plánu Katolíckej cirkvi na Slovensku 2007 – 2013*. Stará Ľubovňa : Vydavateľstvo Kumran, 2011. 1.8.

[4] Porov. KIPPLEY, J. F.: *Manželství je natrvalo*. Olomouc : Matice cyrilometodějská s. r. o., 2001, s. 77.

[5] Porov. CRABB, L.: *Manželství je vztah*. Praha : Návrat domů, 1994, s. 85-88.

[6] Porov. Rada pre rodinu KBS: *Kurz prípravy na manželstvo, Projekt pastoračného plánu Katolíckej cirkvi na Slovensku 2007 – 2013*. Stará Ľubovňa : Vydavateľstvo Kumran, 2011. 4.3; 4.4.

[7] Porov. SMALLEY, G.: *Láska, která vytrvá*. Praha : Samuel, Biblická práce pro děti, 2003, s.147.

[8] Porov. <http://www.rozvod-rozchod.sk/10-dovodov-preco-sa-rozviest/d-1035/p1=1056> (23.7.2013).

[9] Porov. Rada pre rodinu KBS: *Kurz prípravy na manželstvo, Projekt pastoračného plánu Katolíckej cirkvi na Slovensku 2007 – 2013*. Stará Ľubovňa : Vydavateľstvo Kumran, 2011. 4.6q), 3.5m).

[10] Porov. Rada pre rodinu KBS: *Kurz prípravy na manželstvo, Projekt pastoračného plánu Katolíckej cirkvi na Slovensku 2007 – 2013*. Stará Ľubovňa : Vydavateľstvo Kumran, 2011. 3.5 m).

[11] Porov. Rada pre rodinu KBS: *Kurz prípravy na manželstvo, Projekt pastoračného plánu Katolíckej cirkvi na Slovensku 2007 – 2013*. Stará Ľubovňa : Vydavateľstvo Kumran, 2011. 5.6r), 9.3l).

[12] Porov. BELEJKANIČ, I.: *Pravoslávne dogmatické bohoslovie*

II. Prešov : Pravoslávna bohoslovecká fakulta v Prešove, 1996, s.151. Porov. POLÁČEK, V.: *Východní manželské církevní právo se zřetelem k právu latinskému*. Košice : 1991, s. 96.

[13] Porov. CRABB, L.: *Manželství je vztah*. Praha :Návrat domů, 1994, s.29-30.

[14] „Každému, kto ťa prosí, daj a ak ti niekto niečo vezme, nežiadaj to naspäť. (...) A ak požičiavate tým, od ktorých to dúfate dostať naspäť, akúže máte zásluhu? Veď aj hriešnici požičiavajú hriešnikom, aby dostali naspäť to isté. Ale milujte svojich nepriateľov, dobre robte, požičiavajte a nič za to nečakajte!“ (Lk 6,30.34-35).

[15] Porov. SMALLEY, G.: *Láska, která vytrvá*. Praha : Samuel, Biblická práce pro děti, 2003, s. 245-256.

[16] Porov. Rada pre rodinu KBS: *Kurz prípravy na manželstvo, Projekt pastoračného plánu Katolíckej cirkvi na Slovensku 2007 – 2013*. Stará Ľubovňa : Vydavateľstvo Kumran, 2011. 1.6, 1.7.

[17] Porov. Rada pre rodinu KBS: *Kurz prípravy na manželstvo, Projekt pastoračného plánu Katolíckej cirkvi na Slovensku 2007 – 2013*. Stará Ľubovňa : Vydavateľstvo Kumran, 2011. 3.5.

[18] Porov. Rada pre rodinu KBS: *Kurz prípravy na manželstvo, Projekt pastoračného plánu Katolíckej cirkvi na Slovensku 2007 – 2013*. Stará Ľubovňa : Vydavateľstvo Kumran, 2011. 1.6, 5.6, 5.7, 9.3.

[19] Kurz prípravy na manželstvo Rady pre rodinu KBS má vierouku plánovanú až na piatom z deviatich stretnutí. Porov.: Rada pre rodinu KBS: *Kurz prípravy na manželstvo, Projekt pastoračného plánu Katolíckej cirkvi na Slovensku 2007 – 2013*. Stará Ľubovňa : Vydavateľstvo Kumran, 2011, 5. stretnutie.

[20] Porov. BRAUNSTEINER, G.: Milosrdenstvo a/alebo spravodlivosť. In : CSONTOS, L. (ed.): *Slovo nádeje, Formy spirituality katolíkov, ktorí žijú v nesviatostnom manželstve*.

Trnava : Dobrá kniha, 2010, s. 69-70, 78-79.

[21] Porov. MALINSKI, M.: *Prv než povieš milujem*. Štetín : Štetínske diecézne vydavateľstvo Ottonianum, 1990, s. 9-10.

[22] Porov. CRABB, L.: *Manželství je vzťah*. Praha : Návrat domů, 1994, s.26.

[23] Porov. KANDERA, P.: *Boh Stvoriteľ a Povýšiteľ I. a II*. Košice : 1992, s.44.

[24] Porov. TOMÁŠ AKVINSKÝ: *Teologická summa III*. Olomouc : Vydali profesori bohovedného učilišťa rádu dominikánskeho v Olomouci, 1937, otázka 46, čl. 3.

[25] Porov. VYZNANIE VIERY JEDENÁSTEJ SYNODY V TOLEDE. In: NEUNER, J. – ROSS, H.(ed.): *Viera Cirkvi v úradných dokumentoch je magistéria*. Trnava : Dobrá kniha, 1995, 892. DS 540.